

Artur Klimek

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

INTERNACJONALIZACJA POLSKICH INSTYTUCJI FINANSOWYCH

Streszczenie: Artykuł ten został poświęcony zagadnieniu umiędzynarodowienia działalności relevantnych podmiotów gospodarczych, jakimi są instytucje finansowe. Przyczyną podjęcia tego tematu była potrzeba określenia poziomu internacjonalizacji polskich grup finansowych. Proces umiędzynarodowienia banków i towarzystw ubezpieczeniowych jest od wielu lat szeroko analizowany w literaturze światowej, natomiast nie spotkał się z wystarczającym ujęciem w polskich badaniach. Zamierzeniem autora była próba ustalenia ram działalności zagranicznej polskich instytucji finansowych. Artykuł został podzielony na dwie podstawowe części. W pierwszej omówione zostały teoretyczne podstawy umiędzynarodowienia instytucji finansowych, a druga to wyniki analizy wybranych przypadków umiędzynarodowienia polskich banków i firm ubezpieczeniowych.

Słowa kluczowe: internacjonalizacja, bank, towarzystwo ubezpieczeniowe.

1. Wprowadzenie

Do najdynamiczniej przemieszczanych aktywów w skali międzynarodowej należą kapitały. Każdego dnia biliony dolarów wymieniane są między państwami w postaci różnego typu instrumentów finansowych. O skali tych operacji świadczy fakt, że światowy produkt brutto mógłby zostać przetransferowany w ciągu zaledwie kilku dni. Pojawia się wówczas pytanie, czy za swobodnym przepływem kapitałów idzie również nieograniczona geograficznie działalność poszczególnych instytucji finansowych. Jeśli tak, to czy polskie instytucje finansowe wykorzystują tę sytuację do poszerzenia swojej działalności poza granicami kraju. Jakie kraje przyciągają polskie instytucje finansowe? Jakie są cechy polskich podmiotów prowadzących ekspansję zagraniczną? W jakim zakresie działalność zagraniczna wpływa na działalność tych instytucji? Odpowiedzi na te pytania będą poszukiwane w ramach niniejszego opracowania.

Rozważania nad tym problemem badawczym zostały podzielone na dwa główne etapy. W pierwszej części będą przedstawione teoretyczne podstawy umiędzynarodowienia szczególnego typu podmiotów, jakimi są banki i firmy ubezpieczeniowe. Druga część zostanie poświęcona przedstawieniu zakresu działalności zagranicznej polskich instytucji finansowych.

Polski system finansowy można określić jako zdominowany przez podmioty zagraniczne. Znaczna część polskich instytucji finansowych jest kontrolowana przez globalne grupy finansowe. Zagadnienie to było szczególnie mocno akcentowane w szczycie kryzysu finansowego w roku 2008, kiedy pojawiły się obawy o wpływ działalności spółek-matek na system finansowy w Polsce. Należy więc zadać pytanie: w jaki sposób zachowywały się polskie instytucje działające w innych krajach?

2. Teoretyczne podstawy internacjonalizacji instytucji finansowych

Niniejsza część zostanie poświęcona poszukiwaniu odpowiedzi na pytanie o motywy i determinanty dokonywania ekspansji zagranicznej przez instytucje finansowe. Rozpatrywane będą zarówno cechy rynków macierzystych, jak i goszczących oraz szczególnie cechy podmiotów, które zamierzają rozpocząć działalność w innych krajach.

Wśród podstawowych determinant ekspansji zagranicznej banków należy wymienić: integrację ekonomiczną zachodzącą między państwem goszczącym i macierzystym, pojawienie się atrakcyjnego rynku w państwie goszczącym oraz znoszenie wszelkiego typu barier w dostępie do rynków¹.

Integracja ekonomiczna oznacza tutaj rozwijanie więzi gospodarczych między państwami. Liczne badania potwierdzają, że zbliżanie się gospodarek krajów sprzyja również działalności bankowej ponad granicami². Związane jest to z kilkoma faktami. Po pierwsze, rosną powiązania handlowe, co wymusza konieczność ich rozliczeń i dostarczenia instrumentów niezbędnych w handlu zagranicznym. Ważniejsza jednak wydaje się ekspansja podmiotów niefinansowych, za którymi podążają banki i inne instytucje finansowe. W przypadku Polski wystąpiło zjawisko integracji poprzez emigrację obywateli na Wyspy Brytyjskie, co sprzyjało rozwijaniu działalności polskich firm w tym kraju. Zwiększona liczba Polaków w Wielkiej Brytanii przyczyniła się do otwarcia placówki banku PKO BP SA w Londynie w 2007 roku. Początkowa działalność skupiała się na udzielaniu kredytów i oferowaniu rachunków oszczędnościowych. Była to jedna z pierwszych placówek zagranicznych polskiego banku, która powstała bez otwierania odrębnego banku lub dokonywania przejścia istniejącego podmiotu na rynku krajów goszczących. Oprócz PKO BP SA również siedem innych banków po wejściu Polski do Unii Europejskiej dokonało notyfikacji

---

¹ G. Clarke G. i in., *Foreign bank entry: Experience, implications for developing economies, and agenda for future research*, „The World Bank Research Observer”, Spring 2003, Vol. 18, No. 1, s. 33.

² Szerzej na ten temat: C.M. Buch, *Why do banks go abroad? Evidence from German data*, „Financial Markets, Institutions and Instruments”, Vol. 9, No. 1, 2000, s. 33-67; G. Budzeika, *Determinants of Growth of Foreign Banking Activities in the United States*, Research Paper 9112, Federal Reserve Bank of New York, 1991; A. Fisher, P. Molyneux, *A Note on the determinants of foreign bank activity in London between 1980 and 1989*, „Applied Financial Economics” 1996, Vol. 6, No. 3, s. 271-277.

cji o działalności transgranicznej³. W chwili obecnej ogólna liczba tych podmiotów wzrosła do dziesięciu⁴.

Uzyskanie dostępu do atrakcyjnego rynku należy do głównych motywów internacjonalizacji przedsiębiorstw – bez względu na typ ich działalności. Te same prawidłowości dotyczą również instytucji finansowych. Jedną z miar zamożności rynku jest tempo wzrostu PKB. Zgodnie z badaniami, niższa wartość dochodu na jednego obywatela w kraju goszczącym w porównaniu z krajem macierzystym i oczekiwanie wzrostu tego wskaźnika jest kluczowe w podjęciu działalności finansowej w danej lokalizacji⁵.

Do cech rynku goszczącego należy również zaliczyć otwartość władz na inwestycje instytucji finansowych, obowiązujące prawo oraz wysokość podatków. Kraje wysoko rozwinięte posiadają z reguły liberalne zasady działalności instytucji z innych krajów. Problem sztywnych ram dla działalności zagranicznej dotyczy najczęściej krajów słabiej rozwiniętych, które obawiają się nadmiernego uzależnienia systemu bankowego czy też ubezpieczeniowego od zagranicy. W takim wypadku brak kontroli nad instytucjami finansowymi może stać się przeszkodą w realizacji polityki gospodarczej władz lokalnych.

Jednak zakres regulacji może zmienić się wraz z ewolucją sytuacji na międzynarodowych rynkach finansowych. W wyniku ostatniego kryzysu finansowego wiele państw prowadzi działania w celu zwiększenia nadzoru nad systemem finansowym. Dotyczy to również krajów najbogatszych, takich jak Stany Zjednoczone oraz kraje Unii Europejskiej. W tych państwach pojawiły się głosy, że działalność banków zagranicznych może powodować pewne obciążenie dla gospodarki goszczącej (np. sprawa szwajcarskich banków w Stanach Zjednoczonych).

Do ważnych czynników wpływających na ekspansję zagraniczną należy zaliczyć prawo kraju macierzystego dotyczące instytucji finansowych. Jeśli prawo pozwala na swobodną działalność zagraniczną, wówczas zwiększa się szansa na geograficzne rozszerzenie działań banków i firm ubezpieczeniowych.

3. Cechy instytucji podejmujących działalność zagraniczną

W praktyce ważniejsze od charakterystyki rynków docelowych są cechy podmiotów zamierzających działać za granicą. Jedną z kluczowych determinant podjęcia ekspansji zagranicznej jest wielkość danego banku czy też firmy ubezpieczeniowej. Wymieniane są trzy powody, dla których rozmiar odgrywa strategiczną rolę⁶. W przypadku dużych banków istnieje większe prawdopodobieństwo, że mają one wśród swoich klientów duże korporacje transnarodowe. Ekspansja zagraniczna jest

³ Placówka PKO BP w Wielkiej Brytanii, <http://www.rp.pl/arttykul/5,75712.html> [11.03.2010].

⁴ Strona internetowa Komisji Nadzoru Finansowego, www.knf.gov.pl [10.03.2010].

⁵ D. Focarelli, A. Pozollo, *The determinants of cross-border bank shareholdings: An analysis with bank-level data from OECD countries*, „Temidi discussion del Servizio Studi” 2000, No. 381, s. 32.

⁶ G. Clarke i in., wyd. cyt., s. 38.

wówczas sposobem podążania za klientami. Pojawiają się jednak również opinie przeciwne, które podkreślają, że jeśli firmy w kraju swojej siedziby współpracują z bankami lokalnymi, to poza granicami kraju też wybierają lokalne banki, zamiast korzystać z usług globalnych instytucji⁷. Po drugie, większe banki, które mają znaczący udział w rynku macierzystym, będą starały się zdywersyfikować swoją działalność. Proces ten nie jest wyłącznie związany z poszukiwaniem możliwości ekspansji rynkowej, ale też pozwala na zwiększenie bezpieczeństwa operacji tego podmiotu. Duże instytucje finansowe oferują również szerszy zakres usług, co sprzyja rozszerzaniu ich działalności w skali międzynarodowej.

Wśród determinant rozwoju działalności zagranicznej wymienia się także efektywność i wydajność. Dzięki osiągniętej sprawności działania na rynku krajowym instytucje finansowe mogą uzyskać przewagę konkurencyjną nad podmiotami w kraju docelowym. Poprawa wydajności ma znaczenie nie tylko przed wejściem na rynki zagraniczne, ale także dzięki procesowi internacjonalizacji instytucja finansowa może osiągnąć kilka ważnych efektów w skali całej organizacji. Wymienia się tutaj trzy czynniki poprawiające funkcjonowanie podmiotu: efekty skali, efekt zakresu i możliwość wprowadzenia większej różnorodności produktowej⁸.

4. Formy działalności instytucji finansowych na rynkach zagranicznych

W przypadku instytucji finansowych można wymienić dwa podstawowe sposoby wejścia na rynki zagraniczne. Pierwszym z nich jest utworzenie nowego podmiotu. Ma to miejsce głównie w przypadku braku możliwości zakupu instytucji funkcjonującej na rynku docelowym.

Drugim, bardziej powszechnym sposobem angażowania się poza granicami kraju jest zakup istniejącej instytucji w kraju docelowym. Szczególnie dotyczy to rynków nie w pełni rozwiniętych, na których istnieją np. słabsze banki mogące stać się bazą do rozpoczęcia ekspansji. Unika się w ten sposób konieczności budowania całej działalności od podstaw. Tym bardziej że w systemie finansowym jednym z najważniejszych czynników jest zaufanie. Przejmując istniejący podmiot, przejmuje się także jego dobrą reputację. Coraz większego znaczenia w działalności bankowej nabiera dostęp do wykwalifikowanej kadry w miejscu ekspansji. Szczególnie gdy dotyczy to działalności skupionej na sprzedaży bezpośredniej skierowanej do klientów indywidualnych i przedsiębiorstw. Dobra znajomość rynku może się okazać wówczas kluczem do sukcesu.

---

⁷ A.N. Berger i in., *To what extent will the banking industry be globalized? A study of bank nationality and reach in 20 European nations*, „Finance and Economics Discussion Series” 2002, No. 25, s. 21.

⁸ A.N. Berger i in., *Globalization of financial institutions: Evidence from cross-border banking performance*, „Finance and Economics Discussion Series” 2000, No. 4, s. 10.

5. Polskie instytucje finansowe poza granicami kraju

Internacjonalizacja polskich instytucji finansowych odbywa się w bardzo wąskim zakresie. Na dziewiętnaście towarzystw ubezpieczeniowych, które posiadają notyfikację pozwalającą na działalność na rynkach Unii Europejskiej, zaledwie kilka z nich wykorzystuje płynące z tego możliwości⁹. Również przedstawiciele sektora bankowego nie stawiają rozwoju za granicą jako celu strategicznego. Największy polski bank, czyli PKO BP SA, poza granicami kraju działa w Wielkiej Brytanii i na Ukrainie. Inwestycja w tym ostatnim kraju przyniosła bankowi blisko 200 milionów złotych strat w 2008 r. (tab. 1). Co prawda rok ten był szczególnie trudny dla sektora finansowego, jednak straty na działalności zagranicznej były notowane również w latach poprzednich.

Tabela 1. Segmenty geograficzne Grupy Kapitałowej PKO BP SA za 2008 r. (w mln zł)

Wyszczególnienie	Polska	Ukraina	Działalność ogółem Grupy Kapitałowej PKO BP SA
Wynik odsetkowy	5983,9	143,4	6127,3
Wynik prowizyjny	2368,2	43,4	2411,6
Wynik pozostały	942,6	(3,5)	939,1
Koszty działania	(4153,4)	(142,7)	(4296,0)
Wynik z tytułu odpisów aktualizujących wartość	(741,5)	(263,9)	(1005,4)
Wynik segmentu (brutto)	4415,4	(223,3)	4192,2
Zysk (strata) netto	3472,9	(172,3)	3300,6
Aktywa segmentu	132 896,9	1858,3	134 755,2
Zobowiązania segmentu	119 159,3	1417,9	120 577,2

Źródło: śródroczne sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej Powszechnej Kasy Oszczędności Banku Polskiego SA za IV kwartał 2008 r., luty 2009, s. 26.

Grupa ubezpieczeniowa PZU już od 2002 r. prowadzi działalność na rynkach ukraińskim i litewskim. Podobnie jak w największym polskim banku, również w tym wypadku działalność zagraniczna wpłynęła niekorzystnie na wynik całej grupy (tab. 2). Warto podkreślić, niski udział działalności zagranicznej w aktywności grupy. Podobnie wygląda również udział w poszczególnych rynkach. Jedynie sprzedaż ubezpieczeń majątkowych na Litwie odgrywa znaczącą rolę na tamtejszym rynku ubezpieczeniowym.

Lepsze efekty niż duże instytucje o znaczącym udziale Skarbu Państwa ma prywatna grupa finansowa Getin Holding. Instytucja ta prowadzi działalność finansową w kilku krajach Europy Środkowej i Wschodniej (Rosja, Białoruś, Ukraina, Rumunia). Swój bank na Ukrainie posiada również bank Pekao SA, jednak jest to

⁹ *Polskie towarzystwa nie podbijają Europy*, „Gazeta Giełdy Parkiet” 22.01.2010, s. 8.

bank kontrolowany przez włoską grupę finansową UniCredit, więc ekspansja ta jest w rzeczywistości ekspansją firmy włoskiej.

Tabela 2. Wybrane wskaźniki finansowe Grupy PZU za rok 2008

Wyszczególnienie	Podmiot					
	UAB DK PZU Lietuva	UAB PZU Lietuva Gyvybės Draudimas	OJSC IC PZU Ukraine	OJSC IC PZU Ukra- ine Life Insurance	PZU SA	PZU Życie SA
Składka przypisana brutto (w mln zł)	180,5	16,8	53,3	6,6	8 217,8	13 082,1
Wynik finansowy netto (w mln zł)	(6,4)	(0,4)	(31,0)	(3,8)	3 283,1	1 751,4
Udział w rynku (w %)	14,4	3,6	1,32	1,7	40,50	36,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Grupy PZU.

W ograniczonym zakresie działalność poza granicami kraju prowadzi BRE Bank S. A., który poprzez swój bank internetowy mBank oferuje usługi bankowości detalicznej w Republice Czeskiej i na Słowacji.

6. Podsumowanie

Jedną z pierwszych konkluzji pojawiających się w wyniku analizy internacjonalizacji polskich instytucji finansowych jest to, że działają one głównie w tych samych krajach, w których inwestują polskie firmy niefinansowe¹⁰. Zatem motywem dokonywania ekspansji przez banki może być podążanie za swoimi klientami.

Wszystkie badane instytucje skupiają się na działalności w krajach Europy Środkowej i Wschodniej. Spowodowane jest to głównie możliwościami wykorzystania słabo rozwiniętych rynków finansowych i dostrzeżonymi szansami wyprzedzenia ekspansji dużych globalnych graczy. Podczas ostatniego kryzysu ekonomicznego były to rynki, które ucierpiały najmocniej, lecz mimo to polskie instytucje finansowe nie wycofały się z tych operacji. Można to odczytać jako zamierzenie długofalowego zaangażowania na tych rynkach i oczekiwanie tempa wzrostu wyższego niż np. w zachodniej części Europy.

Działalność zagraniczna prowadzona jest w sposób mało dynamiczny i obserwując jej wyniki, można dojść do wniosku, że brakuje koncepcji, w jaki sposób zwiększyć udziały w rynkach zagranicznych. Ponadto działalność zagraniczna jest w dużym stopniu nierentowna, co może doprowadzić do zniechęcenia menedżerów tych firm i odłożenia planów dalszej ekspansji. Polskie instytucje finansowe nie wy-

¹⁰ A. Klimek, *Znaczenie eksportu i bezpośrednich inwestycji zagranicznych w procesie internacjonalizacji polskich przedsiębiorstw*, Wrocław 2009, s. 137.

korzystują także ułatwień wynikających z członkostwa w Unii Europejskiej. Jako obiektywną przyczynę takiego stanu można tutaj wymienić stosunki właścicielskie w największych polskich instytucjach finansowych. Wynika to z faktu, że albo polskie instytucje finansowe są zależne od podmiotów zagranicznych, albo nie do końca wiadoma jest ich przyszłość prywatyzacyjna.

Literatura

- Berger A.N. i in., *Globalization of financial institutions: Evidence from cross-border banking performance*, „Finance and Economics Discussion Series” 2000, No. 4.
- Berger A.N. i in., *To what extent will the banking industry be globalized? A study of bank nationality and reach in 20 European nations*, „Finance and Economics Discussion Series” 2002, No. 25.
- Buch C.M., *Why do banks go abroad? Evidence from German data*, „Financial Markets, Institutions and Instruments” 2000, Vol. 9, No. 1.
- Budzeika G., *Determinants of Growth of Foreign Banking Activities in the United States*, Research Paper 9112, Federal Reserve Bank of New York, 1991.
- Clarke G. i in., *Foreign bank Entry: Experience, Implications for Developing Economies, and Agenda for Future Research*, „The World Bank Research Observer” 2003, Vol. 18, No. 1.
- Fisher A., Molyneux P., *A note on the determinants of foreign bank activity in London between 1980 and 1989*, „Applied Financial Economics” 1996, Vol. 6, No. 3.
- Focarelli D., Pozollo A., *The determinants of cross-border bank shareholdings: An analysis with bank-level data from OECD countries*, „Temidi discussion del Servizio Studi” 2000, No. 381.
- Klimek A., *Znaczenie eksportu i bezpośrednich inwestycji zagranicznych w procesie internacjonalizacji polskich przedsiębiorstw*, praca doktorska, Wrocław 2009.
- Placówka PKO BP w Wielkiej Brytanii, <http://www.rp.pl/arttykul/5,75712.html> [11.03.2010].
- Polskie towarzystwa nie podbijają Europy*, „Gazeta Giełdy Parkiet” z 22.01.2010.
- Strona internetowa Komisji Nadzoru Finansowego, www.knf.gov.pl [10.03.2010].
- Śródroczne sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej Powszechnej Kasy Oszczędności Banku Polskiego SA za IV kwartał 2008 r., luty 2009.

INTERNATIONALISATION OF POLISH FINANCIAL INSTITUTIONS

Summary: The paper deals with the issue of internationalisation of relevant economic entities, i.e. financial institutions. The main reason of raising the issue was a necessity of defining the internationalisation level of Polish financial groups. Foreign expansion of banks and insurance companies has been widely analysed in world literature, but it has not been presented enough in Polish research. The main aim of the author is a trial to identify the scope of foreign activities of Polish financial institutions. The paper is divided into two basic parts. The first part covers a theoretical background of the problem and the latter is a presentation of the results of the analysis of selected examples of expansion of Polish banks and insurance companies.